

Список літературних джерел.

1. Цюман, Т., & Нагула, О. (2022). Психологічні умови резильєнтності педагога в період воєнного стану. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 38(2), 83-89.
<https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/351>
2. Мерзлякова, О. Л. (2023). Коди життєстійкості: проект з розвитку резильєнтності освітян. *Актуальні проблеми охорони психічного здоров'я*, (2), 115-122.
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738369/1/Merzliakova_Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2022-Issue%2031%281%29%20%281%29-62-74.pdf
3. Галузяк, В., & Бойко, В. (2024). Психологічні підходи і техніки розвитку резильєнтності педагогів: зарубіжний досвід. *Серія: Педагогіка і психологія*, (1), 77-86. <https://vspu.net>
4. Crompton, H., et al. (2023). *Teacher resilience during COVID-19*. *Frontiers in Education*, 8, 9854409.
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9854409>
5. Yang, M., et al. (2023). *Teaching with collective resilience during COVID-19*. *Frontiers in Psychology*, 14, 9899788.
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9899788>

Таранченко Оксана Миколаївна

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник

Інституту спеціальної педагогіки та психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС ТЕХНОЛОГІЙ

ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Інклюзивна освіта у світовому вимірі наразі розглядається не лише як соціально-педагогічна новація, а як науково та експериментально вивірена система практичного втілення її ключових концептів і принципів, що базується на використанні специфічного кейсу інструментів – взаємопов'язаних технологій, методів і практик, які забезпечують рівний доступ до якісного навчання всім дітям, зокрема учням з особливими освітніми потребами. За результатами тривалих досліджень ми згрупували цей методичний інструментарій інклюзивної освіти у кілька взаємопов'язаних і взаємопроникних

технологічних комплексів: *технології соціокультурного перетворення; технології менеджменту системи освіти/управлінські технології; технології співпраці/взаємодії; технології супроводу/сервісної підтримки; технології асистування/тьюторської підтримки; технології викладання/навчання*. Така кластерна дефрагментація обумовлена тим, що сучасний освітній простір потребує комплексного застосування дієвих практик, де кожен елемент (методичний інструмент) посилює інший. До прикладу стисло представимо останній зі згаданих технологічних комплексів.

Інструментальний комплекс технологій викладання/навчання в інклюзивній освіті охоплює сукупність педагогічних, психологічних, технологічних та інших засобів, спрямованих на реалізацію принципів доступності, індивідуалізації та ефективної підтримки учнів в освітньому процесі. Цей кейс інструментарію формувався поступово, упродовж кількох десятиліть у низці провідних країн світу, які першими розпочинали втілювати інклюзивну парадигму та формували відповідні освітні практики. Очевидно, що його першооснову свого часу складали традиційні методики викладання/навчання в сукупності зі спеціальними підходами, які практикувалися в закладах для дітей різних нозологічних груп. З кожним десятиліттям методичний арсенал цього комплексу доповнювався, розширювався та відшліфовувався емпірикою, стаючи універсальнішим і варіативнішим. Наразі, набувши певної автентичності (як інструментарій інклюзивної практики), він охопив низку векторів, прагматично орієнтованих на створення освітнього процесу прийняттого та ефективного майже для всіх учнів (з максимальним спектром особливостей і специфічних потреб). Його базове розгалуження ми умовно розподілили на кілька взаємопов'язаних блоків (з доволі умовними назвами) і згрупували за функціоналом відповідних інструментів. Це блоки:

1. *Проектування навчання і змісту*. Блок охоплює педагогічні методичні й технологічні інструменти, що визначають стратегії створення навчального змісту та структуру освітнього процесу з урахуванням індивідуальних

особливостей учнів. Його завдання – забезпечити доступність знань, варіативність способів навчання та залучення всіх здобувачів освіти (до прикладу, через використання універсального дизайну для навчання, диференційованого викладання / навчання, багаторівневої системи підтримки тощо).

2. *Організація освітнього середовища і взаємодії.* Блок інструментарію призначений для створення середовища, яке не лише фізично доступне, а й психологічно безпечне, мотивуюче та соціально сприятливе. Він визначає архітектуру взаємодії між учасниками освітнього процесу та закладає підґрунтя для формування культури інклюзивності у класі/групі (зокрема через використання спільного викладання, парного/групового навчання та ін.).

3. *Моніторинг, оцінювання, індивідуальне планування.* Блок охоплює інструменти створення та втілення ІПР, формативне оцінювання, функціонально-поведінкове оцінювання, розроблення планів поведінкової підтримки, моніторингу прогресу та ін. Інструменти цього блоку формують замкнений цикл планування, реалізації та коригування освітнього процесу (так, зокрема, ІПР задає цілі; моніторинг прогресу і формативне оцінювання дають змогу відстежувати ефективність втручань; поведінкові стратегії забезпечують індивідуалізовану підтримку у випадку певних проблем).

4. *Поведінкова, соціально-емоційна підтримка.* Успішна реалізація інклюзивної освіти неможлива без системи цілісної підтримки, яка охоплює поведінковий та соціально-емоційний аспекти розвитку учнів. Цей блок складають інструменти комплексної стратегії, що поєднують превенцію/профілактику, раннє втручання, корекційні та компенсаторні заходи. Методичний інструментарій (зокрема, позитивна поведінкова підтримка, соціально-емоційне навчання, практики, засновані на усвідомленні травми (травмоінформативний підхід) тощо) орієнтований на створення безпечного освітнього середовища, де всі діти почуваються спроможними, залученими та захищеними.

5. *Технологічні та ресурсні інструменти.* Інноваційні технології й адаптовані ресурси дедалі більше визначають успішність інклюзивного навчання, допомагаючи максимально індивідуалізувати освітній процес, підвищуючи доступність навчального змісту та сприяючи автономії учнів з ООП (йдеться, до прикладу, про **допоміжні й адаптивні технології, цифрові платформи та спеціалізовані освітні ресурси, ресурсне забезпечення, а також міжсекторальну підтримку тощо**). Технологічні та ресурсні інструменти стають потужними каталізаторами, допомагаючи поєднувати педагогічні стратегії із сучасними цифровими рішеннями та створювати освітнє середовище, яке позитивно впливає на академічні результати, соціальне інтегрування та рівень самостійності таких учнів.

6. *Кадрові, міждисциплінарні та сімейно-громадські інструменти.* Ефективність інклюзивного навчання значною мірою залежить від залучення людських ресурсів, міждисциплінарної взаємодії та активної участі родини й громади (що тісно пов'язує цей блок з низкою визначених нами технологічних комплексів, представлених на початку). Цей блок охоплює кадрові та організаційні механізми, які забезпечують комплексну підтримку учнів з ООП, а також створення партнерських відносин для сталого розвитку інклюзивного середовища (йдеться, зокрема, про діяльність міждисциплінарної команди супроводу разом з профільними спеціалістами, асистентів і тьюторів, залучення сім'ї та громадських структур, а також професійний розвиток педагогів і наставництво).

Наразі українська освіта має унікальну можливість трансформувати практику всіх освітніх закладів цілісно інтегруючи представлений інструментальний комплекс технологій викладання/навчання, що враховує реалії постраждалої від війни системи, соціально-психологічні особливості учнів (не лише з ООП, а загалом всієї дитячої популяції нашої країни, що переживає досвід війни) та потребу у формуванні інклюзивного, безпечного й доступного освітнього середовища. Цей комплекс є багаторівневим і динамічним, з важливим функціоналом – забезпечення рівного доступу до якісної освіти,

незалежно від індивідуальних можливостей учня чи соціального контексту через інтеграцію педагогічних, психологічних та технологічних стратегій. У воєнний і післявоєнний період цей технологічний комплекс бачиться доволі універсальним: він відповідає вимогам НУШ, а також забезпечує можливість гнучко реагувати на специфічні виклики (наслідки війни, збільшення кількості дітей із травматичним досвідом, стрімка цифровізація тощо). На наше переконання інструментальний комплекс технологій викладання/навчання (з базовим розгалуженням, представленим у низці наших публікацій) має стати основою удосконалення інклюзивної практики у післявоєнний період. Серед необхідних кроків у цьому напрямі бачиться: інституціоналізація універсального дизайну для навчання як стандарту для розроблення всього курикулуму; впровадження мультирівневої підтримки в усіх закладах освіти; системне впровадження соціально-емоційного навчання, а також практик, які враховують травматичний досвід дітей нашої країни; розвиток інфраструктури та асортименту допоміжних (асистивних) технологій, зокрема в умовах цифровізації; фахове підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (опанування відповідних методик, про які йшлося вище). Широке впровадження цього інструментального комплексу стане потужним рушієм для відновлення системи освіти як простору соціальної згуртованості та плекання прийдешній поколінь нашої країни.

Список літературних джерел.

1. Биков, В.Ю. (2020). Технології відкритої освіти: перспективи впровадження в Україні. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 78 (6), 24-34.
2. Софій Н. (2017). Інтегрований супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу. *Особлива дитина: навчання і виховання*. № 2. С. 89-96.
3. Федоренко О. (2014). Особливості впровадження технології спільного викладання у процес навчання учнів із порушеннями слуху в різних типах освітніх закладів. *Особлива дитина: навчання і виховання*. № 4 (72). С. 75-80.
4. McIntosh, K., & Goodman, S. (2016). *Integrated Multi-Tiered Systems of Support: Blending RTI and PBIS*. Guilford Press.

5. CASEL. (2020). *SEL Framework*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.

6. CAST. (2018). *Universal Design for Learning Guidelines version 2.2*. Wakefield, MA: Author.

7. Friend, M., & Cook, L. (2016). *Interactions: Collaboration Skills for School Professionals* (7th ed.). Pearson.

Трикоз Сніжана Валеріївна,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями
інтелектуального розвитку
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ

КОРЕКЦІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ ЗМІСТУ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ» У СПЕЦІАЛЬНІЙ ШКОЛІ/КЛАСІ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Проблема розширення знань у дітей про навколишній світ наразі набула особливого значення, що пов'язано з реформуванням освіти у напрямку формування в учнів компетенцій, подолання відриву отриманих в школі знань від їх практичного застосування. Оскільки діти цілісно пізнають світ доцільність вивчення змістових ліній, що вивчають людину, зв'язки людини з природою, стало основною причиною створення на базі навчального предмета «Природознавство» інтегрованого курсу «Пізнаємо природу». Яким би цікавим та корисним не було вивчення природознавства, воно не вирішувало завдань соціального розвитку учня, а між тим, людина – істота як біологічна так і соціальна. Більше того, людина народжується як біологічна істота, а розвивається як соціальна, як член суспільства. Вивчення навколишнього світу, що охоплює теми: природа – людина – суспільство, стало основною концептуальною ідеєю при розробці інтегрованого курсу «Пізнаємо природу». Вивчення даного навчального курсу у спеціальних закладах загальної середньої освіти є пропедевтикою у вивченні природознавчої галузі у подальших 7-10 класах на предметах «Географія» і «Фізика і хімія у побуті».

Основна мета інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» - це формування